

Inger Elisabeth Måren (PhD)

Associate Professor in Applied Ecology & UNESCO Chair on Sustainable Heritage and Environmental Management
Department of Biological Sciences, University of Bergen, NORWAY

Kommunal- og Moderniseringsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Bergen, 1. november 2020

Innspill til nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene

Jeg viser til Kommunal- og moderniseringsdepartementets (KMD) forespørsel om innspill til nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene og jeg takker for invitasjon til innspillsmøtet i Aulaen på UiB 8. september. KMD ber om innspill og innsikt på følgende problemstillinger til arbeidet med en nasjonal handlingsplan for FNs bærekraftsmål som skal legges frem for Stortinget våren 2021:

1. *Hvordan kan en nasjonal plan gjøre det enklere for dere å arbeide med bærekraftsmålene?*
2. *Hvilke utfordringer er de viktigste?*
3. *Hvilke dilemmaer møter din sektor, og hvordan skal vi tilnærme oss disse?*
4. *Hvilke tiltak bør regjeringen vurdere i handlingsplanen?*

Fra Universitetet i Bergen stilte bl.a. undertegnede. Jeg er førsteamanuensis i anvendt økologi ved UiB, UNESCO Chair for Bærekraftig Arv og Miljøforvaltning, nestleder for Senter for Bærekraftig Arealbruk (CeSAM) ved UiB og medlem av Vitenskapskomiteen for Mat og Miljø (VKM). I mitt innlegg på innspillsmøtet fokuserte jeg hovedsakelig på bedre **ivaretagelse av naturen, inkludering av de unge og mer samarbeid på tvers av fag og sektorer**:

Spørsmål 1: Enklere å nå målene

Alt henger sammen med alt. Så også bærekraftig utvikling, og de 17 bærekraftsmålene. Vi trenger god samordning på tvers av bærekraftsmålene og vi må forbedre kapasiteten for systemtenking om utdanning og forskning for bærekraft. I akademia jobber vi både nasjonalt og internasjonalt og for oss er det viktig å få en samstemt politikk for bærekraftig utvikling.

Forslag til tiltak:

- Sikre en **helhetlig tilnærming** til bærekraftsmålene, samt **øke ambisjonsnivået**. Ambisiøse mål er bra, men de er lite verdt før de er konkrete og målbare opp mot relevante og målbare kriterier. Sette **SMARTE** mål (*Spesifikke, Målbare, Oppnåelige, Relevante, Tidsfesta*) er derfor viktig.
- Systemer for **helhetstenkning** som fanger sum-effekter må på plass.
- Sørge for **tunge føringer og klare forventninger** fra politisk lederskap i dette arbeidet.
- Intet fagfelt kan redde verden alene og derfor må vi **tilrettelegge for mer tverrfaglighet** innen både forskning og utdanning, der **de unge aktiveres og integreres** i mye større grad enn i dag.

Spørsmål 2: De viktigste utfordringene

Naturen først. Vi snakker om klimakrisen, naturkrisen og koronakrisen. Vi må nå ta innover oss at alt dette henger sammen med vår bruk og misbruk av naturen. De store globale

kunnskapssyntesene, inkludert de siste rapportene fra Naturpanelet og Klimapanelet, levner liten tvil om at tapet av natur og naturgoder og de menneskeskapte klimaendringene er et stort, felles, globalt problem. Dette ble enda tydeligere da WWF slapp sin «*Living Planet Report 2020*» og FN sin «*Global Biodiversity Outlook 5*» nylig. I World Economic Forums årlige presentasjon av trusselbildet for Verdensøkonomien i år var for første gang alle de fem mest presserende og sannsynlige tuslende relatert til miljøødeleggelser, med tap av biomangfold som den tredje mest alvorlige og den fjerde mest sannsynlige trusselen. Alle disse rapportene peker på **naturen**, altså biomangfoldet og økosystemene, sin spesielle status som grunnlag for liv, samfunn, helse, sunn økonomi og et levelig klima.

Naturen er selve grunnlaget for liv, helse, og samfunn. Vi må gå vekk fra sektorielle og splittende tilnærminger som behandler naturen som en særinteresse blant mange konkurrerende samfunnsprioriteringer, for naturen er grunnlaget for alt, og må prioriteres mye sterkere, også i Norge. Rapporten *One Year Closer* (2019) oppsummerer klimagassutslipp (SDG13), marin forurensning (SDG14) og bevaring av biomangfold (SDG15), samt høyt frafall i utdanningssystemet (SDG4), som utfordringer for å realisere 2030-agendaen på nasjonalt nivå i Norge.

Den globale IPBES-vurderingen (2019) fant at biomangfold og økosystemtjenester (naturgoder) er viktige for alle bærekraftsmålene. Denne vurderingen kunne imidlertid bare evaluere konsekvensene av trender i biomangfold og økosystemtjenester for 35 av del-målene, og konkluderte med negativ eller utilstrekkelig fremgang i alle 35. Data- og kunnskapshull viste seg å være en begrensende faktor, men hovedutfordringen er at gjeldende mål-formuleringer tilslører eller utelater forholdet til biomangfold og økosystemtjenester for de fleste delmålene. Biosfære-bærekraftsmålene; 6, 13, 14 og 15, er altså underprioriterte. Misforholdet mellom bærekraftsmålene og biomangfold og økosystemtjenester er mer enn et spørsmål om semantikk eller overvåking. Dette fører til en rekke utilsiktede konsekvenser som faktisk kan true langsiktig fremgang i hele bærekraftarbeidet. Uten å fange bidraget fra biomangfold og økosystemtjenester i bærekrafts-agendaen risikerer vi å være ute av stand til å erkjenne det forvaltningsarbeidet som er nødvendig, generere den nødvendige kunnskapen, og balansere kompromisser og synergier. Vi vil heller ikke kunne vurdere rollen til klimaendringer og ressursmangel i konfliktsituasjoner – og det finnes allerede et mangfold av interessekonflikter og dilemmaer både nasjonalt og globalt når det gjelder naturressursforbruk.

Forslag til tiltak:

- **Vi trenger tydelige føringer for en mer helhetlig, kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av naturen.** Konkret sett må dette gjenspeile seg i departementsstrukturen, og i departementenes ansvarsfelder.
  - **Klima- og miljøverndepartementet** må gjenreises som et tverrsektorielt departement med ansvar for arealpolitikken, inkludert plan og bygningsloven.
  - **Energispørsmål** er i betydelig og økende grad arealspørsmål. Konsesjoner må derfor behandles av KLD, og under PBL.
  - **Plan og bygningsloven** må revideres slik at den i større grad legger naturen til grunn, heller enn å se på naturen som en interesse blant mange.
- Rapporten *Naturens Tilstand 2020* konstaterer at den norske innsatsen for naturen ikke holder mål. Ingen av de 20 Aichi-målene (2010-2020) blir oppfylt. **Biosfære-bærekraftsmålene** må derfor få et mye mer grunnleggende fokus i den nasjonale handlingsplanen.
- **Øke bevilgningene til forvaltningsrelevant forskning** som fokuserer på løsninger som kan gi en grønn omstilling - ikke på bekostning, men i samspill med naturen.
- Det er særlig viktig at **miljøfaglig kompetanse** er tungt representert **der beslutningens tas og der kunnskapen sammenstilles og vurderes** i alle saker som er av relevans for klima- og miljøutfordringene.
  - **Miljøfaglig kompetanse** i kommuner og etater som behandler miljøraker.

- **Sertifiseringsordning** som sikrer relevant kompetanse i de organisasjoner og hos de konsulenter som gjennomfører miljøfaglige vurderinger.
- Sette og håndheve **kvalitetskrav** til miljøfaglige vurderinger utredningene.
- Det bør opprettes et **eget forskningsprogram** som legger særlig vekt på oppfølging av naturpanelets anbefalinger, dvs. kunnskap for gjennomgripende endringer og felles løsninger for natur og klima.

Spørsmål 3: Dilemmaer og løsninger i vår sektor

Hverdagsnaturen er viktig. Kunnskap om naturen er nødvendig for å ta vare på den. I dag er det i all vesentlighet den mest trua naturen og de mest verdifulle naturtypene som kartlegges i Norge, og bare 10-30% av arealene i kommunene er i dag kartlagt. Naturmangfoldloven krever at alle offentlige beslutninger som påvirker naturen må vurdere kunnskapen om naturen før beslutninger tas. Hva så med hverdagsnaturen som i liten grad blir kartlagt? Mange av de viktige naturgodene og økosystemtjenestene, fra karbonlagring og flomvern til rekreasjon, finnes nettopp her. Vi bør derfor ta mål av oss og bli arealnøytrale, dvs netto null tap av natur ved å restaurere eller gjenbruke allerede utbygde arealer fremfor å bygge ut mer natur. Dette fordi vi vet at arealendringer er den største trusselen mot biomangfold på land. Alle kommuner bør i så måte føre arealregnskap (sum-effekt system).

Konkurrerende interesser og interne motsetninger i bærekraftsagendaen kan være en utfordring. Klimatiltak (SDG13) må ikke redusere mulighetene til å ivareta livet på land eller under vann (SDG14/SDG15). Eksempelvis gjelder det særlig å sikre at arealbruk og naturinngrep ikke reduserer mulighetene for å nå målene om å ivareta biomangfold og økosystemtjenester (SDG14/SDG15), da tap av funksjonelle leveområder er den største trusselen mot biomangfoldet i Norge. Det er meget høyt fokus på innovasjon og verdiskaping, mens miljøproblemer og naturrelatert bærekraft derimot er lavt prioritert, for eksempel hos Forskningsrådet. Dette er i utakt med for eksempel EUs Grønne Giv og andre internasjonale initiativ. Vi sitter fortsatt på gjerdet med forestillingen om at vi har så mye natur her i Norge og den er godt ivaretatt. Det har vi ikke og det er den ikke. Dette er dokumentert.

Forslag til tiltak:

- **Sette ressurser til rådighet for mer kartlegging av natur, og bruke naturdataene mer effektivt gjennom å utvikle kartfesta indikatorer for økologisk tilstand og naturverdier.** Mange av variablene som foreslås i det nye Fagsystemet for økologisk tilstand kan brukes som bærekraftsindikatorer for natur, og disse bør suppleres med indikatorer for bygg, vei, og infrastruktur, da den største trusselen mot biomangfoldet i Norge nettopp er nedbygging og arealforringelse.
- **Innfør kommunalt arealregnskap.** Dette kan koples til økologisk tilstand og verdisetting av natur.
- **Kommunene** må med på laget. Handlingsplanen må bli et verktøy for systematisk tilnærming på kommunalt nivå, samt tilrettelegge for økt fagkompetanse lokalt.
- **Vi trenger nasjonale retningslinjer for bærekraftig naturressursbruk og bærekraftig arealbruk**, både til havs og på land og vi i academia vil gjerne bidra til mer kunnskapsbasert forvaltning gjennom utvikling av metoder basert på kobling av bakkesanne data, automatiserte målinger, og 'big data'.
- **Vi må sørge for å fase ut miljøskadelige subsidier**, spesielt med henblikk på landbruk, skogbruk, energi, og infrastruktur. Dette er spesielt viktig med tanke på hjelpepakker under og etter Corona-pandemien. Disse må ikke virke mot sin hensikt på lang sikt.
- **En nasjonal handlingsplan må også tilrettelegge for og oppfordre til redusert forbruk.**

Spørsmål 4: Hvilke tiltak bør prioriteres i meldingen?

«One-health» eller **En Helse-begrepet** som nå får internasjonal annerkjennelse bør få et overordnet fokus i handlingsplanen. Dette betegner en samarbeidende, flersektoriell og tverrfaglig tilnærming - som arbeider på lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt nivå - med mål om å oppnå optimale helseresultater som anerkjenner samspillet mellom mennesker, dyr, planter og deres felles miljø. I dette arbeidet må vi gå **fra ord til handling**. Komplekse problemer i den virkelige verden trenger samhandling på tvers av fagfelt og sektorer. Handlingsplanen bør tilrettelegge for bedre samarbeid mellom forskning, forvaltning, samfunn og næringsliv. Tiltak som fremmer slikt samarbeid, er avgjørende for å kunne **skalere opp og ut** bærekraftarbeidet i hele Norge, og i det arbeidet Norge gjør i andre deler av verden. For det er *det* dette handler om de neste 10 åra; å klare å skalere opp og ut slik at Norge når sine forpliktelser!

Tiltak som bør prioriteres:

- *Helhetlig tilnærming, høyere ambisjoner og tunge sentrale føringer.*
- *Inkludere og aktivere de unge i utdanning, forskning og forvaltning for bærekraftig utvikling.*
- *Gi klima- og natursektoren sentralt og koordinerende ansvar i beslutningsprosessene.*
- *Mer kartlegging av natur.*
- *Økt miljøfaglig kompetanse.*
- *Innføre kommunalt arealregnskap.*
- *Muliggjøre mer helhetlig, kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av naturen.*

Vi mener at vi har gitt avgjørende innspill til hvordan Norge kan bli mer bærekraftig. Vi håper derfor KMD tar med våre innspill i det videre arbeidet med stortingsmeldingen.

Med vennlig hilsen,

Inger Elisabeth Måren

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

• UNESCO Chair on
• Sustainable Heritage and
• Environmental Management-Nature
• and Culture, University of Bergen
•

Referanser:

- WWF, Sabima, Forum for Utvikling og Miljø, Naturvernforbundet. Naturens Tilstand 2020. Vurdering av Norges innsats for å nå verdens naturmål
- IPBES 2019. The global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Bonn, Germany.
- IPCC 2019. The Special Report on Climate Change and Land (SRCL). Intergovernmental Panel on Climate Change
- WWF 2020. Living Planet Report 2020
- UN 2020. Global Biodiversity Outlook 5
- Vandvik V, Barraclough A, Måren I. 2019. Opinion: If we work together, 2020 can be a true 'super year' for biodiversity. ENSIA
- Díaz S et al. 2019. Pervasive human-driven decline of life on Earth points to the need for transformative change. Science 366
- Reyers B, Selig ER 2020. Global targets that reveal the social-ecological interdependencies of sustainable development. Nature Ecology & Evolution, 4(8):1011-1019